

DRAMATURG ČT: Vy jste asi ještě nepochopila, oč v televizi jde?

LK: Asi ne...

DRAMATURG ČT: Jde o to, aby obrazovka nezčernala. (deník, moje první spolupráce s Českou televizí)²

V roce 2002 jsem byla studentkou druhého ročníku katedry dokumentární tvorby na FAMU. Tehdy mě oslovil spolužák dokumentarista, jestli s ním nechci natáčet „*publicistickej pořad*“, že si tím nechce moc „*zanášet hlavu*“, chce dělat jen kameru, ale potřebuje k sobě režiséra. Zdálo se mi tehdy, že přece není možné se touto prací „*zanášet*“ nějak více než třeba prací za barem nebo překládáním. Vypadalo to jako nenáročná brigáda při studiu s možností naučit se, jak se úsporně vyjádřit filmem na malé ploše několika minut.

Zadáním onoho pořadu bylo nacházet „*lidi, kteří dělají dobře svoji práci*“ a natočit je do tvaru „*miniportrétu*“, jak nám sdělila tehdejší dramaturgyně pořadu. „*Miniportrét*“ byl pak vsazen mezi další části magazínu, který jsem ani nikdy neviděla celý, protože jsem „*programově*“ nevlastnila televizi.

Možnost vstoupit do instituce, o níž v té době na FAMU kolovaly podivné zvěsti a zároveň pro ni řada spolužáků i pedagogů pracovala, mě bizarním způsobem fascinovala. Během asi roční občasně práce na tomto pořadu, u něž jsem měla na starosti pouze malý segment několika minut, jsem se tak vůbec poprvé seznámila jako autorka-režisérka s vnitřní strukturou televize a jejími mechanismy a zakusila výrazný rozdíl mezi přístupem

školy a České televize (ČT), který jsem tehdy vnímala jednoznačně jako rozdíl mezi „*tvorbou*“ a „*výrobou*“.

Spolupráce začala generovat nejrůznější problémy pramenící z mé zarputilosti „*nepustit*“ do vysílání cokoli, co bych nepovažovala za kvalitně a smysluplně provedené. Moje přesvědčení se střetávalo s postojem „*vyšších míst*“, reprezentovaných tehdejší dramaturgií pořadu. Dozvěděla jsem se, že jde o tzv. „*spotřebku*“, která se „*takhle složitě v televizi nedělá*“. Například jsem trvala na tom, že budu u zvukového mixu svých miniporadů, přestože mi bylo řečeno, že tam „*normálně*“ chodí pouze hudební režisér. Trávila jsem tak čas „*navíc*“ prací na zvukové postprodukci. Byla jsem pro televizi „*famáček*“, který věci zbytečně zdržuje, komplikuje a „*dělá problémy*“.

Od začátku mého kontaktu se světem televize mě udivoval způsob argumentace televizních pracovníků („*takto se to v ČT dělá/nedělá*“) i samozřejmost, s jakou byl tento slovník běžně používán. Pokud jsem chtěla něco udělat z mého pohledu „*pořádně*“, bylo to pro lidi v televizi často obtěžující, dokonce „*neprofesionální*“.

Do jednoho miniportrétu jsme například natočili starší manžele pokoušející se žít zemědělstvím na svých pozemcích, které dostali od státu v restituci značně zdevastované. Bylo to v první zóně Krkonošského národního parku a během natáčení scény o tom, jak „*dělají dobře svoji práci*“ a starají se o hospodářská zvířata, přijelo na jejich pozemek nákladní auto a vysypalo tam plnou korbu starých pneumatik. Natočili jsme tyto lidi i s jejich příběhem zoufalého boje proti starostovi, který nerespektuje, že pozemek už není obecní. Pneumatiky z celého okolí se tam stále vyvážejí, a dokonce už dosahují výšky střechy kapličky sousedící s pozemkem. S pocitem, že máme vynikající

2 Tento text vychází z etnografického výzkumu produkční kultury ČT. Na řadě míst používám citace z vlastního terénního deníku (deníku zúčastněné pozorovatelky). Kromě toho mám k dispozici i osobní deník, který jsem si vedla v době své první spolupráce s ČT (2002), z něhož používám také vybrané zápisy.

materiál, jsme miniportrét sestříhali a pustili televizní dramaturgyni. Upřímně se vyděsila a začala ve střížně vykřikovat, že by divákům vadilo dívat se na to, jak jsou ti lidé „špinaví“, sdělila též, že „*toble není vůbec pro naši cílovku, což jsou důchodci v šest večer, co už chtějí mít klid*“ a pak ještě něco o „*nevyváženosti*“. Odmítla jsem film „*předělat*“, tedy nechat v něm pouze banální věty o chovu zvířat a o tom, jak jde čas, což nakonec znamenalo ukončení mé spolupráce na onom pořadu a oznámení, že nechápu to nejpodstatnější, tedy „*oč v televizi jde*“.

Na větu „*Jde o to, aby obrazovka nezčernala*“, která mi byla sdělena kdesi v kanceláři „*na koberečku*“ nadřizovaným oné dramaturgyně, jsem si v následujících letech své spolupráce s ČT vzpomněla ještě mnohokrát. Šlo o okamžité a jednoduché vysvětlení principu. Byl to jen názor jednoho člověka? Jednalo se snad o nějakou sdílenou představu uvnitř instituce? Nebo o zvláštní druh iniciačního rituálu, během něž mám pochopit podstatu fungování televize a způsob, jakým se k této instituci mám vztahovat? Pochopit, že jde o neustálý proud nikdy nekončících obrazů, ke kterým nemá smysl se upínat jako ke konkrétnímu dílu?

Zapsala jsem si tehdy tu větu do deníku. A čím déle trvala moje spolupráce s ČT, tím více deníkových zápisů se týkalo právě televize. Byly to obrazy, scény, situace, někdy jen slova a hesla, která mě fascinovala samozřejmostí, s jakou byla pronášena. Občas jsem si zapisovala i zkušenosti spolužáků z FAMU s ČT, které se šířily školou jako humorné a absurdní historky, mnohdy s trpkými konci vyznačujícími se odporem, nesouhlasem, rozčarováním, konfliktem i nepochopením. Měla jsem tehdy plán natočit film o vztahu jedince a instituce a sbírala jsem si konkrétní, autentický materiál. Ráda bych ten film někdy natočila.

Od mé první spolupráce s ČT uplynulo deset let. Začínám systematictější pracovat na své disertační práci na FAMU, *etnografickém výzkumu produkční kultury televize*. Inspiruje mě představa, že televizi mohu pozorovat jako nějakou cizí, neznámou *kulturu*, že věci, které běžně přehlížím jako zcela *samozřejmé*, jsou materiálem k reflexi instituce. Jsem moucha na zdi. Začínám zase s deníkem, jen se soustředím víc na instituci televize, její svět, zaměstnance – a především na to, jak a co si vyprávějí, jaké představy mají o nejrůznějších tématech. Zajímá mě prostor, v němž se to všechno odehrává. Pitevna, Rohlík, Salonky, dokonce i růžová sauna, co pořád vypadá jako ze sedmdesátek, i s tím pánem v nátělníku, který tam měří správnou teplotu. Pořád si pamatuju větu „*Jde o to, aby obrazovka nezčernala*“. Zkousím ji vzít jako podnět, východisko, jako součást slovníku, který stojí za hlubší analýzu. „*Vy jste ještě nepochopila, oč v televizi jde...*“ Řekl by dnes ještě někdo takovou větu? Změnilo se něco?

Pořád jsem úplně nepochopila, „*oč v televizi jde*“, i když jsem za posledních deset let pro ČT (nebo v koprodukcí s ní) natočila řadu dokumentárních filmů, tzv. solitérů, ale i dílů nejrůznějších cyklů. Nejhorší je „*nacpat*“ se s filmem do předem stanovených délek 26 nebo 52 minut, a přitom nerezignovat na zamýšlenou výpověď, silné situace, filmový jazyk. Pořád si myslím, že i pro televizi točím „*filmy*“, i když se jim v ČT říká „*pořady*“. Co konkrétně znamená, že je něco označováno (a myšleno) jako „*pořad*“, a nikoli jako „*film*“?

Běžný divák si pod pojmem *dokumentární film* stejně představí *pořady* jako *Třináctá komnata* nebo *Cestománie*.

Uvažuju už v pojmech jako „běžný divák“, aniž to vidím? Chci svou práci nazvat „V zajetí cyklů a oken“.

2017

Dnešek je ve znamení přání. Volí se generální ředitel, v kuloárech zaznívají věty, že zvítězí s přehledem opět Petr Dvořák. Pracuji pro tvůrčí producentskou skupinu (TPS) Petra Kubici v ČT jako externí dramaturgyně už šestým rokem, zdá se mi to neuvěřitelně dlouho. Bude tahle TPS vůbec v příštích letech ještě existovat? Dnes, v souvislosti s volbou ředitele, napsal Petr Kubica na svůj facebook přání a zvolání:

„... Přeji si, aby kanál ČT1 byl vlajkovou lodí, která bude určovat směr společenské diskuse, byť bude řadě diváků protivná. Počet vyřešených vražd hodnotou, která zlepší život v téhle zemi, není. Přeji si, aby kanál ČT2 přestal být lifestylovým leporelem, jehož současná podoba vycpaná cestopisy, válečnými obrázky a zvířátky je neobhajitelná. [...] Přeji si, aby kanál ČT art nebyl veden jen úsilím diváky k umění přivést, ale aby byl také prostorem, kde se umění tvoří. Přeji si, aby generální ředitel ČT měl odvahu nepřizpůsobovat se obecnému vkusu. Přeji si, aby byl generálním ředitelem zvolen Petr Dvořák. Věřím, že ve druhém kole bude mít sílu pozvednout Českou televizi k tomu, aby byla naší nejvýznam-

nější společenskou a kulturní institucí.“³

Petr Kubica si též přeje, aby zanikl ČT sport a „přenechal kolbiště těm, kdo na sportovních přenosech vydělávají“ a aby kanál ČT24 „byl více otevřen různosti názorů, neboť to, že se lidé odvracejí od slušnosti, humanismu a demokracie, je také naše chyba“. Bylo to, jako by vypustil malou sněhovou kouli, která na sebe začala nabalovat desítky reakcí, včetně mnohých od ředitele Programu a ředitele Vývoje ČT.⁴ Hojně píšou dokumentaristé, ale taky třeba člen Rady ČT a lidé úplně „mimo obor“. A každý si něco přeje. Třeba ředitel Vývoje si přeje, „aby si Petr Kubica nemyslel, že obecný vkus je něco špatného, co má veřejnoprávní televize přehlíživě ignorovat“. Ředitel Programu si přeje, aby „Petr Kubica veřejně nezdůrazňoval svoji odtrženost od reality a potřeb milionů lidí... Jak pak může totiž někdo produkovat pořady, když nerozumí svým divákům?“. Dokumentarista Vít Klusák si zase přeje „aby dva čelní představitelé ČT – ředitel Programu a ředitel Vývoje – rozpoznali ve vzkazu jednoho z nejvzdělanějších producentů své instituce, že se jedná o pozitivní impuls, nikoli zapšklou kritiku, protože vždy je co zlepšit. Zvláště v době, kdy internet je o světelné roky napřed v dramaturgické odvaže“.⁵

Co obnažuje tahle debata, v níž často lidé rychleji píší a sdílejí, než si to stihnout rozmyslet? Její účastníci se jeví jako dva vyhrocené tábory, z nichž jeden, managementem několikrát označený jako „elitářský“ a „intelektuálsky arogantní“, uplatňuje nárok na to, aby televize byla institucí, která „kultivuje“ společnost s možností ji proměnit. Druhý tábor vidí televizi primárně jako „masové médium“, které musí „uspokojit své diváky“, a veřejnou službu spatřuje v portfoliu možností „pro každého něco“. Jedině tak

3 Petr Kubica. [Přeji si, aby kanál ČT1...]. In: Facebook [online]. 26. 4. 2017 [cit. 26. 4. 2017]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/petr.kubica.79>.

4 Ředitel Programu ČT Milan Fridrich; ředitel Vývoje a nových médií ČT Jan Maxa. Ve zkoumaném období se funkce Jana Maxy označovala jako „ředitel Vývoje pořadů a nových programových formátů“. V celé práci používám současný, aktualizovaný název jeho funkce „ředitel Vývoje a nových médií“.

5 Viz poznámka 3.

prý ČT obhájí svou existenci v dnešní čím dál se zrychlující digitální době, ve které „divák drží v ruce ovladač a může přepnout“.

Názory obou táborů lze charakterizovat jako střet idejí: kultivační nárok, který nechce apriori rezignovat na možnost společenské změny, v níž může ČT jako médium veřejné služby hrát důležitou roli, se střetává s principem, který vychází vstříc „obecnému vkusu“ diváků, stvrzuje status quo, čímž zároveň podmiňuje legitimitu svého bytí.

Pozoruhodné na této debatě je právě ope-rování s institutem diváka a s pojmy jako „legitimita“, kterou zajistí pouze „spokojení diváci“, a výrazy typu „být odtržený od reality“ nebo „(ne)rozumět svému divákovi“. V jakém slovníku se vlastně ocitáme? Kde se ta rychlá a sebejistá argumentace obou skupin skutečně rodí? Při hlubším pohledu lze v obou táborech spatřit spleť často zcela protichůdných názorů a výpadů spíše než názorový monolit. Přesto lze vysledovat polarizaci, k níž dochází nejen ve vztahu autoři (a v širším smyslu odborná veřejnost) vs. ČT, ale i uvnitř obou skupin, tedy uvnitř komunity dokumentaristů a mezi vedoucími pracovníky ČT.

Co znamená výraz „spokojený divák“, pokud se bavíme o spokojeném divákovi nejdůležitějšího média veřejné služby v naší zemi? Kdo dnes nabídne komplexní, „správnou“, nebo dokonce „autorizovanou interpretaci“ spokojeného diváka ČT? Snad televizí realizované a objednané výzkumy „divácké spokojenosti“,⁶ pokud se identifikujeme s argumenty managementu ČT? A když ne? (deník, 26. 4. 2017)

Dnešek je ve znamení bilancování, dokončuju poslední úpravy na této knize.

Uplynulo téměř 20 let ode dne, kdy mi bylo vysvětleno, „oč v televizi jde“. Pro ČT již nepracuji jako dramaturgyně, „naše“ tvůrčí producentská skupina Petra Kubici zanikla koncem roku 2018, takže se tento text stává i bezděčnou zprávou o její existenci, fungování a konci. Před čtyřmi lety všech patnáct členů tehdejší Rady ČT hlasovalo pro druhé zvolení Petra Dvořáka do funkce generálního ředitele České televize, v níž by měl setrvat až do roku 2023.

I přes různé peripetie a počáteční vyjasňování mi ČT nakonec umožnila realizovat tento výzkum a téměř sedm let (2011–2017) se nechala „pozorovat“ a tím pádem i kritizovat. ČT se tedy díky výzkumu stala „kritizovatelnou“, což vnímám jako podstatnou hodnotu, spojenou se smyslem existence médií veřejné služby, na něž můžeme mít podobné nároky. Třeba aby instituce stále promýšlela svou roli a pomáhala utvářet „lepší svět“ ve smyslu sociálním, politickém, etickém, ekologickém... Ale jak vágně to zní, jak snadno se devalvují slovníky, které se pokoušejí uchopit cosi jako „lepší svět“. Nejvýznamnější médium veřejné služby v zemi jako prostor, kde ožívá a rozvíjí se debata o tom, co je „lepší svět“? Stačí udělat krotký pokus formulovat něco takového a už si všímám autocenzury ve vlastní hlavě... Budu napomenuta, že to je naivní, „elitářské, odtržené od skutečnosti“, že přeci televize „není výchovný ústav“?⁷ Prohlížím si tu autocenzuru, svou i ostatních lidí, kteří pro ČT pracují, jako možnost, jak nasvítit představy, které si „normálně“ vůbec neuvědomujeme...

Ostrý střih. Bylo by možné takový výzkum realizovat teď? Kontext, do něž vstupuje tato kniha, se od doby, kdy

6 Česká televize. „Metodika výzkumu“ [online]. Česká televize [cit. 10. 01. 2020]. Dostupné z <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/sledovanost-a-data-o-vysilani/metodika-vyzkumu/>.

7 Výrazy kurzívou na této řádce jsou citacemi výroků zaměstnanců ČT, k nimž se budu v textu vracet.

vznikal můj výzkum, výrazně proměnil. V květnu 2020 skončil mandát třem dosavadním členům Rady ČT a zvítězili kandidáti s širokou podporou poslanců ANO, SPD, KSČM a hnutí Trikolora: Hana Lipovská, Lubomír „Xaver“ Veselý a Pavel Matocha. Čtu si, že jde o „černý den ČT“,⁸ a veřejnou debatu prostupují stále častější obavy o „vážné obrožení svobody, nezávislosti, objektivitu a vyváženosti fungování veřejnoprávního média“⁹ spojované s možným odvoláním současného vedení. Média čím dál častěji informují o problematice situaci v ČT, kterou mnozí vnímají jako útoky na klíčové demokratické principy země, jež ČT jako nástroj služby veřejnosti reprezentuje. Zároveň se už více než rok potýkáme s celosvětovou pandemickou krizí, během níž se ukázalo, v čem je ČT „jiná“ než její komerční sourozenci, jak je nenahraditelná nejen v oblasti informování občanů a zpravodajství. Situaci zavřených škol pomáhaly ustát pořady pro děti *Učí telka*, vznikaly s obdivuhodnou rychlostí, aby ulehčily školním dětem a jejich rodičům první vlnu koronavirové krize. Vylepší trochu tohle úsilí televize obecné povědomí o smyslu a nezbytnosti veřejné služby?

Zhruba rok od „černého dne ČT“ provázejí různá jednání Rady ČT dramatické konflikty, některé na sebe berou podobu spektaklu: Petr Dvořák je obviněn ze střetu zájmů radní Lipovskou, jež je označována za kontroverzní i proto, že v minulosti prý zpochybnila smysl médií veřejné služby, proti čemuž se ovšem Lipovská ohrazuje. A ohrazuje se také generální ředitel, který musí vysvětlit před Radou ČT třeba to, že si ČT objednávala školení u firmy Gopas, v níž má čtvrtinový podíl. Lipovská přichází na jednání Rady ČT s policejní ochrankou. Mluvíci Policie ČR to vysvětluje tím, že se „obává o své zdraví a svůj život, a to především v souvislosti s výkonem funkce radní

České televize“.¹⁰ Mnozí se podivují, proč se tedy Hana Lipovská nepřipojila na jednání Rady on-line, tak jak to několik jejích kolegů běžně dělá. Dochází k eskalaci dalšího napětí a různých obvinění z podjatosti a střetu zájmů na obou stranách. Generální ředitel podává na Lipovskou trestní oznámení. Na jedné ze stanic Českého rozhlasu opakují během dne už popáté, že ČT nechávala Tomia Okamuru z SPD vystupovat ve svých pořadech méně než jiné politiky... Mediální experti naznačují, že může dojít k odvolání generálního ředitele. Rada ČT mezitím jedná za zavřenými dveřmi a nechává vypnout veřejný audiozáznam. Spolek Milion chviliek pro demokracii organizuje petici na nezávislost ČT, vznikají i další podobné petice. Někteří zaměstnanci ČT i filmaři otevřeně podporují ČT na svých facebookových stránkách, dokonce i tací, kteří ji jindy kritizují. Současné dění kolem ČT je – podobně jako v roce 2000, kdy vrcholila tzv. televizní krize – důvodem ke svolávání protestů a demonstrací za nezávislost médií veřejné služby a na podporu ČT.¹¹ Do toho celé jaro platí vládní opatření proti šíření koronaviru omezující shromažďování. ČT se ocitá opět v situaci nejistoty a ohrožení.

Když jsem v roce 2011 začala pracovat na výzkumu produkční kultury ČT, jehož výsledkem je tato kniha, do vedení televize nastupoval nový management Petra Dvořáka, který z větší části přešel z TV Nova. ČT začala posilovat svou poměrně stabilní pozici nejvýznamnějšího veřejnoprávního média v zemi, kterou po celé Dvořákově první období dále upevňovala. Načasování vydání kritické knihy o České televizi do doby, kdy je naopak televize velmi oslabená, je nezáměrné a je způsobené poněkud nešťastným souběhem několika okolností. Práce na knize trvala mnohem déle, než jsem předpokládala. Finální text jsem dokončovala velmi pomalu, protože už jsem zároveň musela

8 Echo24.cz. Dostupné z <https://echo24.cz/a/SyHwj/cerny-den-ct-vazne-ohrozeni-svobody-a-nezavislosti-opozice-kritizuje-e-volbu-radnich>. Cit. 28. 5. 2021.

9 Echo24.cz. Dostupné z <https://echo24.cz/a/SyHwj/cerny-den-ct-vazne-ohrozeni-svobody-a-nezavislosti-opozice-kritizuje-e-volbu-radnich>. Cit. 28. 5. 2021.

10 Echo24.cz. Dostupné z <https://echo24.cz/a/S7GBu/policie-rekla-procdala-lipovske-ochrankubala-se-o-zivot-a-zdravi>. Cit. 28. 5. 2021.

11 Hana Lipovská byla z Rady ČT odvolána v září 2021 z důvodu údajného porušení zákona o České televizi a ztráty nezávislosti, ještě jako členka Rady kandidovala v říjnových sněmovních volbách 2021 za uskupení Volný blok.

pracovat na svých filmových projektech. Netušila jsem také, kolik věcí pozdrží a zkomplikuje vykloubený rok pandemické krize. A zejména jsem nepředpokládala, že se ČT ocitne v době vydání knihy v tak složité situaci a bude čelit útokům, které silně zpochybňují její práci i smysl veřejné služby. Chvilí jsem váhala, zda by měla tato kniha vůbec vyjít.

Dojednávám s nakladatelstvím aspoň možnost, aby text vyšel až po podzimních parlamentních volbách. Vážím si všech televizních zaměstnanců a kolegů, kteří mi byli ochotni otevřeně sdělovat své myšlenky, názory, postoje a svolili k nahrávání rozhovorů. Zároveň mě zaměstnává obava, že by mohly být některé jejich výpovědi vytrženy z kontextu a použity pro jiné účely, než jsem zamýšlela... Pomůže, když tuto obavu „zveřejním“? Je ta obava přehnaná? Nevyzní to spíš jako alibismus?

Smyslem tohoto textu totiž není jakkoli útočit na ČT, a už vůbec ne na podstatu médií veřejné služby. Chtěla bych nabídnout určitou „mapu instituce“, díky které se čtenář může lépe zorientovat ve spleťtých institucionálních a rozhodovacích procesech televize, zejména v oblasti dokumentárního filmu, který by bez podpory ČT ve stávající podobě pravděpodobně vůbec neexistoval. Především díky koprodukcím s ČT je možné, že si dokumentární film udržuje stále poměrně široké spektrum žánrů a stylů, že vzniká několik autorských celovečerních dokumentů ročně a že je „normální“ jít na dokument i do kina. To ale neznamená, že máme přestat televizi kriticky nahlížet, přestat se podívat nad některými praktikami a způsoby uvažování o dokumentu, přestat se ptát.

Podobně jako antropologové, kteří se snaží porozumět lidem z „jiných kultur“, jsem se zanořila na několik let do neutul-

ných televizních kanceláří a spleťtých televizních chodeb, kde se doteď snadno ztratím. Vypila jsem na omšelých koženkových sedačkách salonků hodně řídké kávy z papírových kelímků a zapřádala hovory o tom, jak to v televizi „chodí“ a proč si televizní zaměstnanci myslí, že to jinak nejde. Dlouze jsem se dohadovala s lidmi, kteří měli v systému vyšší funkce než já, protože mě zajímalo, kde berou svá přesvědčení: o tom, jak má vypadat dokumentární film „vhodný“ pro televizi, jak má pracovat jeho autor a kdo je jeho divák, nebo spíš divačka, o níž se často mluvilo jako paní z Horní dolní. Zkoušela jsem pátrat, jak se představy o dokumentu formovaly a jaké dopady mají na současnou televizní tvorbu. Víím dobře, jak chutnají vajíčka v prášku v pitevně – jak zaměstnanci říkají své největší kachličkové jídelně – a co se tam obvykle probírá. Zkusila jsem pozorovat tuhle „televizní“ (produkční) kulturu s jejími svébytnými rituály, představami, zvyky, profesními slovníky, příběhy a zkoumat z čeho vyrůstají její mocenské a disciplinační mechanismy. Pořád mě zajímá, jestli nemohou být způsoby, jakými se televize vztahuje k dokumentární tvorbě, jejím autorům a dramaturgii, neskonalé rozmanitější a odvážnější. Stále věřím, že mohou. (*deník*, 28. 5. 2021)

Zkoumaná témata

Prostřednictvím původního výzkumu současné praxe v oblasti dokumentárního filmu v České televizi nabízím kritickou reflexi této instituce, čímž bych ráda přispěla ke studiu televize a její produkční kultury perspektivou zaměřenou na dosud poměrně málo probádanou oblast dokumentárního filmu uvnitř televizní struktury. Zaměřuji se na tato základní témata:

- ① roli dramaturgie a dramaturga v oblasti dokumentárního filmu v ČT;
- ② pojetí dokumentu jako žánru ve vztahu k systému vysílacích oken a představám o divákovi;
- ③ způsoby, jakými se instituce ČT vztahuje k autorům dokumentárních filmů.

Snažím se ukázat, jak aktéři v televizi rozumějí tomu, co je dramaturgie a žánr, jaké představy mají o divácích i autorech v oblasti dokumentárního filmu. V širším rámci zkoumám i roli ČT v českém veřejném prostoru a to, jak představy aktérů formují pojetí a podobu toho, co je uvnitř televizní struktury označováno jako „dokumentární film“ nebo „dokumentární pořad“, včetně jeho formy i potenciálu pro kritickou reflexi společnosti. Nabízím i srovnání se zahraničím a prostřednictvím případové studie masterclass o trendech v evropském dokumentárním filmu zkoumám, jak představy o přenosu know-how z rozvinutějších trhů (zde diskurz skandinávských decision-makerů o autorech a pojetí dokumentu) využívá vedení ČT k disciplinaci autorů.

Význam České televize jako média veřejné služby

I přes kritickou perspektivu, kterou v textu předkládám, považuji za podstatné zdůraznit, že vnímám existenci ČT jako televize veřejné služby v českém mediálním prostoru za zcela nezastupitelnou. Koncept veřejné služby prochází významnými proměnami¹² a v nejrůznějších debatách politicko-ekonomického chara-

teru posledních let zaznívají i v České republice různé návrhy na privatizaci, zestátnění či dokonce zrušení ČT s jejím statusem nezávislého média veřejné služby jako čehosi v naší společnosti „zbytného“, „zastaralého“, „nedostatečně efektivního“ či „konkurenci ohrožujícího“.¹³ Z těchto důvodů podtrhuji, že koncept nezávislé veřejné služby ČT, financované z koncesionářských poplatků, považuji stále za jeden z klíčových nástrojů přispívajících k udržování demokracie v této zemi. Neznamená to ovšem, že by Česká televize neměla být vystavena permanentní společenské a zejména odborné kritické reflexi i sebereflexi. Nachází se ve složité situaci s nejasnou budoucností, v níž bude muset ještě více než nyní obhajovat nejen svůj rozpočet, ale i svůj status a legitimitu. Věřím, že kritická analýza instituce, jejích vnitřních procesů, mechanismů, současné praxe i diskurzu uvnitř televize v oblasti dosud tak málo odborně reflektované, jako je tzv. televizní dokumentární film, může přispět k otevřené a konstruktivní debatě. Právě dokumentární film, se svým potenciálem prohloubit naše poznání skrze kritickou reflexi společnosti, jejích mocenských struktur ve vztahu k životu jednotlivců a (nedávné) historie, ale i dokumentární film jako umělecká forma s potenciálem rozvíjet a reflektovat svůj vlastní jazyk a vývoj, je klíčový pro naplňování mise veřejné služby. Proto považuji za podstatné zkoumat, jak ČT rozumí roli dokumentárního filmu, jeho možnostem, jaká tzv. dokumentární témata a formy preferuje, jakou podobu a étos má televizní dramaturgie i vztah ČT k autorům a autorů k ČT.

12 Srov. Lucie Douděřová. *Veřejná služba v ČR. Naplňování úkolu veřejné služby na příkladu České televize*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních studií, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2016, s. 13–18.

13 Srov. např. „Českou televizi je třeba zrušit“ [online]. *Lidovky.cz.*, mnoho dalších příkladů této rétoriky lze najít např. také na *Parlamentní listy.cz*.